

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Petra Průchy a soudců JUDr. Jana Vyklického a JUDr. Jaroslava Vlašína v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalovanému: **Krajský úřad Jihočeského kraje**, se sídlem U Zimního stadionu 1952/2, České Budějovice, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, ze dne 24. 1. 2013, č. j. 10 Na 59/2012-12,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádnému z účastníků **s e n e p ř i z n á v á** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti

O d ů v o d n ě n í :

Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) ze dne 24. 1. 2013, čj. 10 Na 59/2012 - 12, bylo rozhodnuto, že se návrh účastníka řízení (dále jen „stěžovatel“) na osvobození od soudního poplatku a žádost na ustanovení zástupce zamítá. Řízení před krajským soudem bylo přitom zahájeno podáním žalobce směřujícím proti postupu žalovaného ve vyřizování stížnosti na jednání zdravotnické služby. Krajský soud vyzval stěžovatele k doplnění podání a zaplacení soudního poplatku za řízení, na což stěžovatel reagoval žádostí o osvobození od soudního poplatku, k níž připojil čestné prohlášení o tom, že má nedostatek prostředků k úhradě soudního poplatku. Krajský soud za účelem zjištění majetkových a výdělkových poměrů zaslal stěžovateli k vyplnění formulář vzor 060 o. s. ř., který však stěžovatel ve stanovené lhůtě krajskému soudu nedoručil a reagoval na něj přípisem, ve kterém požaduje ustanovení zástupce z důvodu, že výzvě krajského soudu nerozumí. Krajský soud obě žádosti stěžovatele zamítl, přičemž zohlednil i informace, které mu jsou známy z jiných sporů vedených stěžovatelem u krajského soudu, především o jeho invaliditě, nicméně vedle toho posuzoval i povahu daného sporu, který jako takový nemá vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry.

Kasační stížnost

Proti tomuto usnesení podal stěžovatel v zákonné lhůtě kasační stížnost, v níž namítal, že mu krajský soud nezduvodnil opodstatněnost zaslání formuláře a ani nevysvětlil, které rozhodné skutečnosti nejsou patrné ze žádosti o osvobození, také že formulář vzor 060 o. s. ř. není jediným způsobem doložení majetkových poměrů, a že krajský soud dovozuje, že by stěžovatel majetek mohl mít. Dále namítal, že usnesení krajského soudu je odbytou písemností, že mu byla zaslána stará verze formuláře, že krajský soud odmítá pochopit, co to je být invalidní, a vnucuje stěžovateli, že je povinen prokázat každíčkou okolnost. Dle stěžovatele krajský soud zastává výklad, že o nemožnosti „ukrást či si půjčit v bance na soudní poplatek“ někdo vydává osvědčení, vybírá judikáty, které se mu hodí a ignoruje listiny pravidelně ukládané stěžovatelem u správce soudních poplatků. Stěžovatel rovněž poukázal na to, že krajský soud žádné skutečnosti vyhledávat nemusel, neboť všechny zahrnuje již jeho prohlášení ze dne 20. 12. 2012 a listiny uložené u správy soudu. Krajský soud dle něj lže, protože stěžovatel se nedomáhá ochrany před nezákonným zásahem a žádná jiná žaloba se netýká postupu žalovaného směrem ke stížnosti na zdravotnickou službu. Úvahy krajského soudu má za diskriminační a manipulativní. Dodává, že žádné ustanovení s. ř. s. nezná výluku aktivní legitimace v podobě záležitosti netýkající se „životní sféry“. Krajský soud dle něj dává najevo, že chudí lidé nemají vymoženost právního státu, že se dostanou k soudu bez poplatku. Rovněž namítá, že krajský soud ignoruje metodické pokyny, protože do rejstříku „Na“ se nezařazují žaloby na ochranu před nezákonným zásahem. Domnívá se, že napadené usnesení neobsahuje závěry o zjevné bezúspěšnosti žaloby a stěžovateli není nijak zdůvodněno, v čem je předmětná žaloba šikanózní či kverulační. Užíváním spojení „mimo jiné“ soud vnucuje stěžovateli, aby si sám vyhledal, proč se mu nepřiznává osvobození. Krajskému soudu na závěr vyčítá, že druhý výrok usnesení není odůvodněn ani jediným slovem. Nakonec polemizuje ohledně možností opravného prostředku a domnívá se, že kasační stížnost není v dané věci přípustná.

Z uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud oba výroky napadeného usnesení zrušil.

Posouzení Nejvyšším správním soudem

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval otázkou přípustnosti kasační stížnosti. Podle obsahu spisu totiž zjevně absentují dvě podmínky řízení. Jednak nebyl zaplacen soudní poplatek za řízení o kasační stížnosti (§ 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a jednak stěžovatel není zastoupen advokátem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Podle konstantní judikatury však „v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem“ (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 – 37). Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, který účastník řízení podáním žádosti sledoval, a k popření smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být posuzováno, zda jsou splněny zákonné podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Kasační stížnost je z těchto důvodů přípustná.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení v rozsahu podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 3 věta před středníkem s. ř. s.) a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 4 věta před středníkem s. ř. s.).

Převážná část námitek vznesených v kasační stížnosti se vztahuje k posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků, a proto se Nejvyšší správní soud nejprve těmito námitkami zabýval.

pokračování

Podle ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti nebo zcela osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.

Smyslem osvobození od soudních poplatků je ochrana účastníka proti negativním dopadům do jeho ústavně zaručených práv, v tomto případě do práva na soudní ochranu a na přístup k soudu zakotveným v článku 36 Listiny základních práv a svobod. Je však na účastníku samém, aby svoji materiální stránku dostatečně konkrétně popsal (břemeno tvrzení), a současně aby projevils zákonem požadovanou aktivitu a předložil soudu (pokud možno současně se žádostí o osvobození) doklady dosvědčující jeho nemajetnost, resp. nízké příjmy (břemeno důkazní). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publikovaný pod č. 537/2005 Sb. NSS). Standardní postup je takový, že požádá-li účastník o osvobození od soudních poplatků, soud mu zašle formulář vzor 060 o. s. ř. (Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech) s tím, aby byl ve stanovené lhůtě vyplněn a s příslušnými potvrzeními soudu vrácen, aby bylo možno na jeho podkladě o žádosti rozhodnout. Vyplnění tohoto formuláře ovšem není jediným možným způsobem, jak může účastník řízení prokázat, že nemá dostatečné prostředky. Jedná se pouze o zavedenou praxi usnadňující rozhodování o podané žádosti. Účastník může nepochybně nedostatek prostředků k tomu, aby zaplatil soudní poplatek prokázat i jinak, ale vždy tak, aby to poskytovalo úplný obraz o jeho majetkových a osobních poměrech. Chce-li účastník řízení, aby mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků, musí jednak uvést, v čem spočívá jeho nedostatek prostředků, v důsledku něhož nemůže soudní poplatek zaplatit, a jednak musí své tvrzení řádně doložit.

V dané věci stěžovatel v žádosti o osvobození od soudních poplatků uvedl, že má naprostý nedostatek prostředků, což doložil čestným prohlášením, v němž uvádí několik údajů (mimo jiné, že je příjemcem příspěvku na živobytí, že výše jeho nezdanitelných příjmů je přes tři tisíce měsíčně, výše závazků činí tisíce a nemožnost vykonávat výdělečnou činnost je z důvodu plné invalidity), kdy osvědčení těchto údajů nedokládá z důvodu nečinnosti orgánu státní správy. Je patrné, že takto formulované prohlášení o majetku je velmi neurčité a informace v něm obsažené nebyly nikterak doloženy. Z tvrzení, že výše nezdanitelných příjmů je přes tři tisíce Kč měsíčně si zcela jistě není možné udělat konkrétní obrázek o majetkových poměrech žadatele. Takové prohlášení je možné interpretovat jako částku převyšující 3.000 Kč o jedinou korunu, stejně jako částku ve výši např. 10.000 Kč. Podobně je tomu také v případě výše závazků. Předložené informace navíc nebyly nikterak doloženy, což stěžovatel přičítá nečinnosti správního orgánu a uvádí, že právě to je obsahem žaloby. Takové tvrzení však není pravdivé, protože z podání, kterým stěžovatel zahájil řízení před krajským soudem je patrné, že se domáhá prošetření vyřízení stížnosti na jednání zdravotnické služby. Výše uvedené tak prohlášení stěžovatele činí nevěrohodným, a proto bylo na místě, aby se krajský soud pokusil informace doplnit. K tomuto doplnění byl stěžovateli zaslán formulář č. 060 o. s. ř., který měl stěžovatel zaslat zpět soudu ve lhůtě jednoho týdne. Není však jasné, zda bylo stěžovateli sděleno, které skutečnosti je nutno doložit nad rámec jeho žádosti a proč, a ani zda byl poučen, že při nevyhovění této výzvě bude jeho žádost zamítnuta. Absence poučení by přitom mohla znamenat vadu v řízení před krajským soudem. To však pouze za předpokladu, že by jediným

důvodem pro zamítnutí žádosti byla právě nečinnost stěžovatele v podobě nezaslání formuláře o majetkových poměrech.

Žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků však nebyla zamítnuta pouze proto, že stěžovatel nevyplnil zaslaný formulář, a krajský soud z toho důvodu nemohl posoudit splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků, ale také proto, že neprokázal splnění majetkových a výdělkových podmínek pro požadované poplatkové osvobození. Naopak krajský soud akceptoval tvrzení stěžovatele o jeho majetkových poměrech, když zohlednil informace z jiných sporů vedených stěžovatelem, především informaci o jeho invaliditě, ale dospěl k závěru, že i přes tyto skutečnosti existují zvláštní okolnosti pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků.

Co se týče posouzení otázky, zda se jedná o výjimečnou situaci, kdy jsou pro osvobození od soudních poplatků zvlášť závažné důvody, podle názoru Nejvyššího správního soudu krajský soud uvedl konkrétní důvody, pro které stěžovatelově žádosti o osvobození od soudních poplatků nevyhověl, respektive ani vyhovět nemohl. Dle krajského soudu spor vedený stěžovatelem nemá vztah k okolnostem jeho životní sféry a ani nepřímo se netýká jeho majetku, či životních podmínek. Jedná se o spor, který je více vyvolaný stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí, což by samo o sobě ještě nemuselo svědčit o samoúčelnosti stěžovatelových podání, dle soudu však možnost vést tyto spory neimplikuje důvod, aby náklady na ně nesl stát formou osvobozování od soudních poplatků. Nejvyššímu správnímu soudu je navíc z jeho činnosti známo, že o podobných návrzích stěžovatele bylo rozhodováno již v desítkách případů. I v tomto směru je proto třeba vycházet z konstantní judikatury (např. rozsudek ze dne 26. 7. 2011, č. j. 2 As 78/2011 - 27, in: www.nssoud.cz), podle níž *„dochází-li ze strany účastníka řízení ke zneužití institutu osvobození od soudních poplatků, není možné mu tuto výhodu přiznat (...). Na druhou stranu je však třeba zdůraznit, že každou žádost o osvobození od soudních poplatků je nutné s ohledem na okolnosti konkrétního případu pečlivě posoudit s tím, že rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků z důvodu zneužití tohoto dobrodíní ze strany účastníka řízení musí být řádně odůvodněno“*.

Osvobození od soudních poplatků podle krajského soudu nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti. Nejvyšší správní soud se s tímto závěrem ztotožňuje. Předmětný spor, stejně jako velké množství obdobných sporů vedených stěžovatelem, se netýká jeho majetku, životních podmínek či jiných záležitostí, které by se ho bezprostředně týkaly. Ztotožňuje se také s názorem, že takový spor má stěžovatel právo vést, dává-li mu právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. V souladu s konstantní judikaturou však poznamenává, že není důvod, aby náklady na vedení takových sporů, místo stěžovatele pravidelně v plném rozsahu nesl stát (k této argumentaci viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, dostupný na www.nssoud.cz).

Krajský soud v napadeném usnesení plně respektoval ustálenou judikaturu Nejvyššího správního soudu založenou na tom, že ve výjimečných případech lze odůvodnit neosvobození od soudního poplatku zneužitím tohoto institutu, a to za podmínky, že toto odůvodnění bude dostatečně konkrétní a přesvědčivé. Úvahy krajského soudu nepovažuje Nejvyšší správní soud za diskriminační či manipulativní, když v odůvodnění napadeného usnesení je uvedeno, jaké okolnosti jsou důvodem pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků stěžovatelů. Má-li soud zvážit všechny okolnosti při posuzování splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků, pak musí být možné přezkoumatelným způsobem zdůvodnit výjimečnost daného případu a existenci zvláště závažných důvodů, případně jejich absenci, a to i například zohledněním skutečnosti, zda se daná věc týká životní sféry žalobce. Z napadeného usnesení nelze ani vyčíst závěr, že chudým lidem je zapovězena možnost dosáhnout osvobození

pokračování

od soudních poplatků, jak tvrdí stěžovatel. Nejvyšší správní soud navíc zjistil v kasační stížnosti rozpory (stěžovatel např. uvádí argumentaci směrem k zastavení přezkumu a dodává, že předmětem řízení není žádost o informace, o což se však daný spor vůbec nevede, viz bod 22 kasační stížnosti). Tyto rozpory potom pouze dokládají, že stěžovateli nejde o hájení vlastních práv, ale jeho podání mají spíše a dosti zjevně kverulační charakter, který krajský soud správně popsal.

K některým dalším námitkám je možné jen stručně poznamenat, že nejsou s to zpochybnit věcnou správnost a zákonnost napadeného rozhodnutí. Pokud jde o námitku, že druhý výrok, kterým byla zamítnuta žádost stěžovatele o ustanovení zástupce, není vůbec odůvodněn, musí dát Nejvyšší správní soud stěžovateli za pravdu. V daném případě však Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že uvedená vada v rozhodnutí krajského soudu na jeho zákonnost vliv neměla, neboť výrok rozhodnutí by byl stejný (tj. správní rozhodnutí by byla zrušena) i za situace, kdyby k této vadě nedošlo (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 10. 2005, č. j. 6 Ads 57/2004 - 59), ostatně druhý výrok je odůvodnitelný prakticky stejně jako výrok první napadeného usnesení. Z výše uvedeného je totiž zřejmé, že stěžovatel nesplnil předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Nejvyšší správní soud potom poznamenává, že podle § 35 odst. 8 s. ř. s. může předseda senátu na návrh ustanovit účastníku zástupce, ale pouze v případě kumulativního splnění dvou podmínek: 1) jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a 2) jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. V daném případě nebyla splněna hned první podmínka, a proto nebylo možné zástupce ustanovit. Je tedy evidentní, že krajský soud rozhodl správně, když návrh na ustanovení zástupce zamítl. Za takové situace tedy nemůže nedostatečné odůvodnění tohoto výroku znamenat nezákonnost celého rozhodnutí.

Vzhledem k tomu, že Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost nedůvodnou, zamítl ji podle ust. § 110 odst. 1 věta druhá s. ř. s. Ve věci rozhodl bez nařízení jednání v souladu s ust. § 109 odst. 2 věta první s. ř. s.

Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o ust. § 60 odst. 1 věta první ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Nejvyšší správní soud žádnému z účastníků náhradu nákladů nepřiznal, protože stěžovatel v řízení úspěch neměl a žalovanému žádné náklady s tímto řízením nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 17. dubna 2013

JUDr. Petr Průcha
předseda senátu